

Analiza mobilnosti dodiplomskih študentov na izbranih visokošolskih institucijah

RIKO NOVAK

Fakulteta za komercialne in poslovne vede, Slovenija

ANJA SLATINŠEK

Univerza na Primorskem, Slovenija

GABRIJEL DEVETAK

Univerza na Primorskem, Slovenija

V prispevku preučujemo mobilnost dodiplomskih študentov na treh izbranih visokošolskih institucijah v treh različnih državah, ki so oziroma so bili del programa mobilnosti v zadnjih šestih letih (od 2006 do 2011): Nemčija – Duale Hochschule Baden-Württemberg Karlsruhe, Norveška – Univerza v Tromsu in Slovenija – Fakulteta za Management. Empirična raziskava je bila izvedena na populaciji 3.539 dodiplomskih študentov na omenjenih treh visokošolskih institucijah, ki so bili mobilno aktivni in so del svojih študijskih obveznosti opravljali na izbranih institucijah v preučevanem obdobju. Namen prispevka je na osnovi vzorca 288 (mobilnih) dodiplomskih študentov prikazati osnovne motivacijske dejavnike glede na izbrano destinacijo za mednarodno mobilnost in njihova pričakovanja. Ugotovljeno je bilo, da se je večina študentov izbranih izobraževalnih institucij na študijsko mobilnost odpravila zaradi pridobitve mednarodne izkušnje, da obstajajo značilne razlike v dolžini obdobja študentske mobilnosti glede na spol in da so študenti v večini zadovoljni s programom mobilnosti.

Key words: dodiplomski študenti, globalna ekonomija znanja, mobilnost, visokošolske institucije

Uvod

Vse več raziskav v zadnjem desetletju opozarja na pomen izobraževanja za posamezno državo, družbo ali ekonomijo. Kot trdi Čepar (2010, 15), ni več mogoče spregledati velikega pomena izobraževanja za razvoj, napredek in blagostanje, kar pa ni omejeno samo na ekonomsko dimenzijo. Altbach in Teichler (2001) izpostavljata, da se spreminjajo načini izmenjave, univerzitetne povezave, vzorci mobilnosti in mednarodni ter regionalni dogovori med univerzami. Tako npr. Komljenovičeva in Marjetičeva (2010, 192) v svojem delu opredeljujeta mobilnost kot eno izmed orodij za mednarodno odprtost

visokošolskih institucij in visokošolskih prostorov. Študentje v obdobju, ki ga preživijo v tujini, obogatijo svoje akademsko in strokovno življenje, pomembno pa prispevajo tudi k izboljšanju jezikovnega učenja, medkulturnih veščin, samozaupanja ter samospoznavanja. V zadnjem času mnogi delodajalci v svojih podjetjih dajejo prednost diplomantom z izkušnjami v tujini, torej lahko splošno trdimo, da mobilnost spodbuja višjo zaposljivost. Dessoff (2010) izpostavlja, da bodo vodilne države gostiteljice mednarodnih študentov še vedno v ospredju in da bodo med seboj še naprej agresivno tekmovali. Zelo vzpodbudne so tudi navedbe Guruza (2008) ki pravi, da je mednarodna akademska mobilnost veliko prispevala k oblikovanju svetovnega trga, tako izobraževalnega kot tudi drugih. Zanimiv je podatek, da je bilo leta 2004 več kot 2 milijona mobilnih študentov (Altbach 2004). Novejše raziskave napovedujejo (npr. Guruz 2008; Macready in Tucker 2011), da bo študentska mobilnost do leta 2025 narasla na 8 milijonov.

V prispevku preučujemo mobilnost dodiplomskih študentov na treh izbranih visokošolskih institucijah v treh različnih državah, ki so oziroma so bili del programa mobilnosti v zadnjih šestih letih (od 2006 do 2011): Nemčija – Duale Hochschule Baden-Württemberg Karlsruhe, Norveška – Univerza v Tromsu in Slovenija – Fakulteta za Management. Cilj prispevka je na osnovi statistično obdelanih empiričnih izsledkov prikazati osnovne motivacijske dejavnike mobilnih študentov glede na izbrano destinacijo za mednarodno mobilnost in njihova pričakovanja.

Namen, cilji in hipoteze

Glavni namen prispevka je z empiričnimi ugotovitvami prispevati k ozaveščanju pomembnosti programa mednarodne študentske mobilnosti v visokem šolstvu za obdobje preteklih šestih letih, in sicer od 2006 do 2011. V letu 2012 smo na osnovi teoretičnega preučevanja, izvedene empirične raziskave in lastnih izkušenj raziskovalcev na populaciji 3.539 dodiplomskih študentov analizirali ter interpretirali stanje mednarodne študentske izmenjave v treh državah na treh izbranih visokošolskih institucijah. Namen prispevka je na osnovi vzorca 288 (mobilnih) dodiplomskih študentov prikazati osnovne motivacijske dejavnike glede na izbrano destinacijo za mednarodno mobilnost in njihova pričakovanja. Osrednji raziskovalni problem in hkrati vodilo v prispevku je, kaj je tisto, kar žene študente čez mejo, ter kaj s tem pridobijo. Končni cilj prispevka je prikazati poglobljen vpogled v statistične izsledke mobilnosti obravnavanih študentov iz treh različnih držav in bistvenih motivacijskih

dejavnikov, ki vplivajo na njihovo odločitev. Skladno z obravnavanjem problema so v prispevku preverjene tri osnovne hipoteze:

HIPOTEZA 1 *Motivacijski dejavniki študentov se glede na izbrano destinacijo med seboj razlikujejo.*

HIPOTEZA 2 *Zadovoljstvo in dolžina mobilnosti sta korelirani spremenljivki (daljše obdobje mobilnosti pomeni večje zadovoljstvo).*

HIPOTEZA 3 *V dolžini obdobja študentske mobilnosti obstajajo razlike glede na spol študenta.*

Metodologija

POPULACIJA IN VZOREC PREUČEVANJA

Empirična raziskava je bila izvedena na populaciji dodiplomskih študentov, ki so ali opravljajo mobilnost v visokem šolstvu na treh izbranih visokošolskih institucijah v treh različnih državah: Sloveniji, Nemčiji in Norveške (od 2006 do 2011). Podatke smo zbirali s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika, ki je bil razposlan študentom po elektronski pošti preko posameznih mednarodnih pisarn izbranih institucij. Spletno pošiljanje vprašalnika smo uporabili, ker smo želeli v relativno kratkem času in z majhnimi stroški zajeti večji vzorec ljudi. Mednarodna pisarna Fakultete za management (Slovenija) je posredovala vprašalnik 139 študentom, ki so opravljali svoje študijske obveznosti tudi pri njih. Mednarodna pisarna Univerze v Tromsu (Norveška) je poslala vprašalnik 1.800 mednarodnim študentom in Duale Hochschule Baden-Württemberg Karlsruhe (Nemčija) 1.600 mednarodnim študentom. Skupaj je bil vprašalnik razposlan na populacijo 3.539 dodiplomskih študentov, ki so del svojih študijskih obveznosti v zadnjih šestih letih opravljali na izbranih institucijah v Nemčiji, na Norveškem in v Sloveniji. Zaradi izvedbe anketiranja po spletu je bil pričakovan sicer relativno slab odziv (od 2 do 3%), vendar smo kljub temu prejeli oziroma zbrali vzorec 288 ustrezno izpolnjenih vprašalnikov (več kot 8% odzivnost).

PRIDOBIVANJE PODATKOV

Empirične podatke smo pridobivali s pomočjo spletnega anketnega vprašalnika, prvotno oblikovanega v slovenskem jeziku, nato prevedenega v angleški jezik (Slatinšek 2012). Za ustrezen prevod smo poiskali pomoč pri uradnem prevajalcu. Anketni vprašalnik je bil izdelan v spletni obliki, in sicer preko spletnega portala www.1ka.si. Anketiranje smo primarno omejili na 30 dni. Prav tako smo primarno določili dva opomnika, ki smo ju razposlali po 14 in nato še

po 20 pretečenih dnevih izvajanja raziskave. Vprašalnik je bil sestavljen iz šestih glavnih sklopov, ki so jih tvorila še posamezna podvprašanja. Skupno je bilo tako 18 podrobnih vprašanj o mobilnosti študentov (odprtega in zaprtega tipa). V prvem sklopu vprašalnika smo anketirane študente spraševali po njihovih osebnih podatkih, v drugem po obdobju mobilnosti in motivaciji, v tretjem o informacijah in pomoči, v četrtem o namestitvi in infrastrukturi, v petem o stroških ter v zadnjem, šestem, o osebnem vtisu mobilnosti. Vprašalnik je zajemal jasna, kratka in pretežno vprašanja zaprtega tipa. V večini so bila zajeta vprašanja v obliki petstopenjske Likertove lestvice.

STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV

Pridobljene empirične podatke smo z osnovno opisno statistiko in frekvenčno porazdelitvijo najprej ustrezno opisali (Slatinšek 2012) ter v nadaljevanju še ustrezno statistično obdelali za namen preverjanja primarno zastavljene hipoteze oziroma preverjanja raziskovalnega vprašanja. V ta namen smo uporabili *t*-test, Pearsonov korelacijski koeficient in analizo variance (test ANOVA). S *t*-testom smo ugotavljali razlike med spoloma za spremenljivko dolžina obdobja študentske mobilnosti oziroma vpliv spola na dolžino obdobja študentske mobilnosti. Pri analiziranju razlik med motivacijskimi dejavniki glede na različne izbrane študijske destinacije smo uporabili analizo variance (test ANOVA). Pomen daljšega obdobja mobilnosti na zadovoljstvo študentov pa smo preverjali s Pearsonovim korelacijskim koeficientom. V nadaljevanju na kratko podajamo teoretično opredelitev osnovnih temeljnih pojmov, ki jih obravnavamo v prispevku.

Teoretično ozadje

MEDNARODNA ŠTUDENTSKA MOBILNOST

Svetovna mobilnost v visokem šolstvu je hitro rastoč pojav, ki vpliva na upravljanje virov in študentov med institucijami ter narodi po vsem svetu (povzeto po Altbach in Teichler 2001; Mokyr 2002; Davis 2003; Koh 2003; Postiglione 2005). Po podatkih Bhandarijeve, Belyavine in Guiterreza (2011) se je od leta 2000 število študentov, ki potujejo v drugo državo zaradi visokošolskega izobraževanja, povečalo za kar 65 odstotkov, v skupni vrednosti okoli 3. mio študentov po vsem svetu. Po navedbah Macreadya in Tuckerja (2011) so skozi zgodovino največje število mednarodnih študentov privlačile anglofonске in zahodno evropske države, kot so ZDA, VB, Francija in Nemčija,

medtem ko so v zadnjih nekaj letih druge države spremenile svoje strategije, da bi pritegnile več študentov (zgradile so univerzitetne povezave in razvile skupne raziskovalne programe). Nye (2004) navaja, da večina držav gleda na mednarodno akademsko mobilnost in izmenjavo študentov kot na ključno sestavino za izmenjavo znanja, izgradnjo intelektualnega kapitala ter ohranjanje konkurenčnosti v globaliziranem svetu. Guruz (2008) na drugi strani poudarja, da se svetovna mobilnost zelo hitro širi, z vse več državami, ki se pojavljajo kot pomembne destinacije za mednarodne študente. Pomembna je tudi opredelitev Bračkove (2007), ki trdi, da moramo za obravnavo procesa mobilnosti upoštevati okolje, v katerem določeno visoko šolstvo deluje. Kumpikaite in Duoba (2010) v svoji raziskavi o študentski mobilnosti ugotavljata, da so najpomembnejše pridobitve mednarodnih študentov kulturne izkušnje, individualna rast in akademsko znanje. Trdita, da mobilnost študentov razvija naslednje mednarodne kompetence: znanje tujih jezikov, medkulturno razumevanje, znanje o drugih državah, pripravo za prihodnje zaposlovanje in delo, akademsko znanje in spretnosti, socialno-komunikativne kompetence, sposobnost reševanja problemov. Naštete kompetence pa imajo zagotovo pomemben vpliv tudi na iskanje zaposlitve (mobilnih) študentov na trgu dela (podobne ugotovitve najdemo tudi pri Reisbergu 2004).

POMEMBNEJŠE DRŽAVE GOSTITELJICE MOBILNIH ŠTUDENTOV

Leta 2009 je šest držav gostilo več kot 60 odstotkov svetovne terciarne ravni mobilnosti študentov (Bhandari, Belyavina in Gutierrez 2011): ZDA (20 %), Velika Britanija (13 %) in Francija (8 %) ter Avstralija, Nemčija in Kitajska (vsaka po 7 %). ZDA je gostila največji delež oz. število mednarodnih študentov, ki opravljajo visokošolsko izobraževanje zunaj svoje matične države (690.923 študentov v letu 2009/2010), sledi ji Velika Britanija (415.585 študentov v letu 2009). Zmanjšanje deleža gostujočih mednarodnih študentov v ZDA v zadnjem desetletju iz 28 odstotkov na 20 odstotkov je posledica več dejavnikov, vključno s povečano zmogljivostjo visokošolskega sektorja v številnih netradicionalnih destinacijah (zlasti v Aziji), tako domačih kot tudi mednarodnih študentov (prirejeno po Bray in Kwo 2003; Drago 2003; Chen 2004; Ninnes in Hellstén 2005).

Novejše države gostiteljice, kot je Kitajska, beležijo hitro naraščanje števila mednarodnih študentov. Nekatere druge države v azijsko-pacifiškem območju (Japonska, Malezija, Nova Zelandija, Singapur, Južna Koreja in Tajska) so prav tako okrepile prizadevanja, da bi pritegnile čim večje število mednarodnih študentov.

PREGLEDNICA 1 Število mobilnih študentov v letih 2009/2010

Država	Število	Mobilnost študentov iz držav (največji delež)
ZDA	690.923	Kitajska, Indija, Južna Koreja, Kanada, Tajvan
VB	415.585	Kitajska, Indija, ZDA, Nemčija, Francija, Irska
Avstralija	403.326	Kitajska, Indija, Malezija, Hongkong, Singapur
Nemčija	245.522	Kitajska, Turčija, Rusija, Poljska in Ukrajina
Francija	243.436	Maroko, Kitajska, Alžirija, Tunizija, Senegal.
Japonska	121.812*	—
Kanada	196.227	—

OPOMBE * Podatek za leto 2005.

POVEZAVA ŠTUDENTSKE MOBILNOSTI IN TRGA DELA

Mnogi tradicionalni gostitelji so formalizirali povezavo med visokim šolstvom in kvalificiranim trgom dela z izvajanjem politike, ki spodbuja mednarodne diplomante za vstop na trg delovne sile države gostiteljice, zlasti na znanstvenem ter tehničnem področju. Škotska je npr. objavila »Poštudijsko delavsko shemo«, katere cilj je bil do leta 2009 privabiti 8.000 tujih specialistov na leto. Shema je omogočala mednarodnim študentom, ki so diplomirali na škotskih univerzah, dvoletno zaposlitev po diplomiranju. V dopolnitev prizadevanj posameznih držav gostiteljic v Evropi je EU prav tako sprožila pobudo za zaposlitev raziskovalcev s področja znanosti in tehnologije iz celega sveta. S tem so poskusili tekmovati z amerškimi dobro financiranimi raziskovalnimi univerzami in laboratoriji, ki slovijo po privabljanju svetovno najboljših talentov iz znanosti ter tehnologije. Tudi ZDA so razširile možnosti za zaposlitev tujih študentov s področja znanosti in tehnike po diplomiranju, in sicer s podaljšanjem obdobja »Dodatnega praktičnega programa usposabljanja« s prvotnih 12 mesecev na 29 (Slatinšek 2012).

V naslednjem poglavju podajamo empirične ugotovitve raziskave mobilnosti dodiplomskih študentov na treh izbranih visokošolskih institucijah, ki so oziroma so bili del programa mobilnosti v zadnjih šestih letih (od 2006 do 2011).

Analiza mobilnosti dodiplomskih študentov in njihove značilnosti

SOCIODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Iz analize predhodno pridobljenih empiričnih podatkov smo ugotovili, da največ študentov prihaja iz Nemčije, sledijo jim študentje iz Rusije, Poljske, Francije, Španije, Italije Danske, Češke, ZDA in Slovaške ter Nizozemske. Podrobnejša opredelitev je podana v pregle-

PREGLEDNICA 2 Sociodemografske značilnosti anketirancev

Značilnosti	Podskupina	Delež*
Matična država	Nemčija	17,36
	Rusija	14,93
	Poljska	10,42
	Francija	5,90
	Španija	4,86
	Italija	4,17
	Danska	3,13
	Češka	2,78
	ZDA	2,43
	Slovaška	2,08
	Nizozemska	2,08
	Druge	29,86
Država institucije gostiteljice	Norveška	74,81
	Nemčija	13,91
	Slovenija	11,28
Spol	Moški	34,15
	Ženski	65,85
Starost	Od 19 do 24 let	48,78
	Od 25 do 30 let	41,11
	Od 31 do 45 let	10,11

OPOMBE * V odstotkih.

dnici 2. Razvidno je, da je večina študentov obiskovalo izobraževalno institucijo na Norveškem. Večina jih je ženskega spola. Pri analizi podatkov o starosti smo prišli do ugotovitve, da so študenti stari od 19 do 45 let, povprečna starost pa je 25 let.

OBDOBJE MOBILNOSTI IN MOTIVACIJA

Glede obdobja mobilnosti je bilo ugotovljeno, da je dobra polovica anketiranih študentov opravljala mobilnost od 3 do 6 mesecev. Kot je razvidno iz preglednice 3, je standard države tisti dejavnik, ki je v povprečju najbolj vplival na izbiro države gostiteljice. Drugi najpomembnejši dejavnik je jezik, za katerega prav tako lahko trdimo, da je v povprečju vplival na odločitev o izboru destinacije. Nato si sledita dejavnika status univerze in podnebje. Priporočila prijateljev so tisti dejavnik, ki je bil v povprečju označen, da ni vplival na izbor destinacije. Relativno nizek standardni odklon dokazuje, da so si bili anketirani študentje pri izbiri dejavnikov, ki so vplivali na izbor destinacije mobilnosti, dokaj enotni.

Kot najbolj pomemben vir informacij, ki vpliva na odločitev o mo-

PREGLEDNICA 3 Dejavniki izbire države gostiteljice

Dejavnik	AS	SO	<i>n</i>	Min.	Maks.
Priporočila prijateljev	2,520	1,41	254	1	5
Podnebje	3,07	1,53	258	1	5
Status univerze	3,22	1,30	257	1	5
Jezik	3,55	1,44	258	1	5
Standard države	3,75	1,20	258	1	5

OPOMBE AS – aritmetična sredina na lestvici od 1 do 5, so – standardni odklon, *n* = veljavni.

PREGLEDNICA 4 Dejavniki, ki so vplivali na odločitev glede udeležbe v mobilnosti

Dejavnik	AS	SO	<i>n</i>	Min.	Maks.
Nihče	2,26	1,71	135	1	5
Starši	2,39	1,36	245	1	5
Koordinatorji za mobilnost	2,46	1,36	244	1	5
Profesorji matične institucije	2,47	1,42	243	1	5
Prijatelji	2,93	1,41	243	1	5

OPOMBE AS – aritmetična sredina na lestvici od 1 do 5, so – standardni odklon, *n* = veljavni.

bilnosti, je bil v večini primerov izpostavljen v večini primerov internet. Prav tako je bila v povprečju velika večina študentov ob prihodu na program mobilnosti deležna vsaj informativnega sestanka. Velik odstotek jih je bil deležen sprejema, pa tudi informativnega tedna oziroma vodenega ogleda institucije. Skoraj štiri petine jih je imela v času mobilnosti na razpolago več organiziranih dejavnosti, od zabav, izletov, kulturnih prireditev, športnih dogodkov do ogledov muzejev in drugih znamenitosti gostujoče države.

Mednarodna izkušnja je tisti dejavnik, ki je v povprečju najbolj motiviral k odločitvi za mobilnost. Trdimo lahko, da je bila pridobitev mednarodne izkušnje v povprečju zelo pomemben motivacijski faktor za anketirane študente. Za ostale motivacijske dejavnike, izboljšanje znanja tujega jezika, akademski razlogi, karierna pot (cv) in nova poznanstva, lahko trdimo, da so bili v povprečju pomemben faktor anketiranih pri njihovi odločitvi za mobilnost. Relativno nizek standardni odklon dokazuje, da so si bili anketiranci precej enotni pri izboru motivacijskih dejavnikov.

Kot je razvidno iz podatkov analize dejavnikov, ki so vplivali na odločitev za udeležbo v mobilnosti (preglednica 4), nobeden od navedenih dejavnikov v povprečju ni bistveno vplival na odločitev. Prijatelji so tisti dejavnik, ki je bil v povprečju najvišje ocenjen. Na osnovi tega lahko sklepamo, da ostali dejavniki niso imeli močnega vpliva na od-

PREGLEDNICA 5 Stroški (v evrih)

Dejavnik	0	100–200	200–300	300–400	>400	Skupaj
Stroški mobilnosti	61	30	23	25	100	239
	25.5%	12.6%	9.6%	10.5%	41.8%	100.0%
Stroški namestitve	2	45	58	110	28	243
	0.8%	18.5%	23.9%	45.3%	11.5%	100.0%
Dotacija za mobilnost	49	49	48	25	67	238
	20.6%	20.6%	20.2%	10.5%	28.2%	100.0%
Večja poraba, kot bi bila doma	25	65	71	30	37	228
	11.0%	28.5%	31.1%	13.2%	16.2%	100.0%

ločitev glede udeležbe v mobilnosti. Relativno nizek standardni odklon dokazuje, da so si bili anketiranci precej enotni pri označevanju pomembnosti dejavnikov informacije.

STROŠKI

Študentje so imeli relativno visoke stroške z mobilnostjo v celoti (preglednica 5). Skoraj polovica jih je stroške mobilnosti na mesec označilo povprečno v višini več kot 400 EUR. Dobra tretjina jih je označila, da so njihovi stroški namestitve v času mobilnosti znašali od 300 do več kot 400 EUR povprečno na mesec. Zanimivo pa je, da jih je slaba četrtnina označila, da niso imeli stroškov mobilnosti. V zvezi s stroški namestitve se je izkazalo, da jih petina ni prejela nobene dotacije za mobilnost, torej so si mobilnost v celoti financirali sami. Dobra četrtnina jih je prejela dotacije za mobilnost v višini več kot 300 EUR povprečno na mesec. Zanimalo nas je tudi, ali so imeli anketirani študentje v času mobilnosti večjo porabo, kot bi jo imeli doma. Rezultati so pokazali, da so v času mobilnosti študenti imeli v večini še dodatno porabo za lastne namene v višini od 100 do 300 EUR povprečno na mesec.

Študentje so si v večini financirali mobilnost iz lastnih prihrankov oziroma tudi s pomočjo prispevka staršev. V manjši meri so si mobilnost financirali s prispevki partnerja, starih staršev, univerzitetne štipendije itd.

OSEBNI VTIS O MOBILNOSTI

Osebni vtis oziroma zadovoljstvo študentov z mobilnostjo kaže, da so s podporo domače institucije v povprečju najmanj zadovoljni. Trdimo lahko, da študentje v povprečju niso niti zadovoljni niti nezadovoljni s podporo domače institucije v času mobilnosti. Z vsemi ostalimi dejavniki pa so bili v povprečju zelo zadovoljni. Standardni odkloni so nizki, iz česar lahko sklepamo, da so si bili anketirani

precej enotni pri ocenjevanju dejavnikov zadovoljstva. Mobilni študenti so pričakovali manj stika z lokalnimi prebivalci, manj zabav in dogodkov, ki jih je organizirala institucija gostiteljice, nekateri so pričakovali lažji študij na instituciji gostiteljici itd. Velika večina pa je mnenja, da je bila mobilnost boljša od pričakovane. Najpogosteje so kot težave navedli uveljavitev ocen oziroma $\pi\sigma\tau\epsilon$ na domači instituciji po vrnitvi iz mobilnosti, t. i. kulturni šok, nastanitev, izolacijo in težave s tujim jezikom. Tudi glede iskanja zaposlitve študentov, ki so opravili mobilnost, lahko trdimo, da je zaradi mobilnosti verjetnost iskanja zaposlitve v tujini večja. V nadaljevanju so prikazani še rezultati statistične obdelave empiričnih podatkov.

Motivacijski dejavniki študentov

VPLIV RAZLIČNIH MOTIVACIJSKIH DEJAVNIKOV NA IZBOR DESTINACIJE

Uvodoma bomo prikazali analizo motivacije anketiranih študentov z izborom destinacije. V preglednici 6 so prikazane vrednosti posameznih povprečnih ocen motivacijskih dejavnikov ločeno za posamezno državo gostiteljico. Iz analize povprečnih vrednosti motivacijskih dejavnikov je razvidna pomembnost posameznih dejavnikov po posameznih destinacijah.

Kot je razvidno iz preglednice 6, je za študente za izbor države Norveške oziroma institucije gostiteljice na Norveškem v povprečju najpomembnejši dejavnik mednarodna izkušnja. Pomembni motivacijski faktorji, ki so prav tako vplivali na izbor države gostiteljice Norveške, so izboljšanje znanja tujega jezika, akademski razlogi, standard države in jezik. Tudi za destinacijo Slovenija so študentje označili dejavnik mednarodne izkušnje. Pomemben vpliv na izbor institucije gostiteljice v Sloveniji so za študente imeli naslednji motivacijski dejavniki: akademski razlogi, standard države, izboljšanje znanja tujega jezika, karierna pot (cv) in status univerze. Za izbor mobilnosti v Nemčiji so na študente vplivali sledeči motivacijski dejavniki: mednarodna izkušnja, izboljšanje znanja tujega jezika, akademski razlogi, standard države in karierna pot (cv).

V nadaljevanju smo raznolikost motivacijskih dejavnikov študentov glede na izbrano destinacijo preizkušali s statističnim testom, imenovanim analiza variance oziroma enostavna (one-way) ANOVA (Slatinšek 2011). Ideja analize variance je bila v dokazu, da je variabilnost med skupinami večja, kot je variabilnost znotraj skupin. Tako lahko dokažemo, da so naše skupine zares tiste, ki ne pripadajo isti populaciji, ali pa pripadajo različnim populacijam, ki imajo isto arit-

PREGLEDNICA 6 Povprečne vrednosti motivacijskih dejavnikov

Dejavnik	Norveška			Slovenija			Nemčija		
	AS	<i>n</i>	SO	AS	<i>n</i>	SO	AS	<i>n</i>	SO
(1)	3,58	177	1,409	3,24	25	1,589	3,43	35	1,539
(2)	3,12	177	1,520	3,12	25	1,364	2,89	35	1,549
(3)	2,53	173	1,383	2,52	25	1,503	2,77	35	1,610
(4)	3,21	176	1,268	3,64	25	1,469	3,06	35	1,327
(5)	3,76	177	1,212	3,92	25	1,187	3,71	35	1,202
(6)	3,83	178	1,234	3,80	25	1,354	3,80	35	1,302
(7)	3,85	178	1,363	3,80	25	1,500	3,80	35	1,451
(8)	3,47	177	1,257	3,72	25	1,308	3,34	35	1,392
(9)	3,69	178	1,311	3,56	25	1,417	3,71	35	1,447
(10)	4,72	178	0,629	4,64	25	0,490	4,14	35	1,264
(11)	2,39	166	1,369	2,82	22	1,680	2,47	34	1,562
(12)	2,41	168	1,364	2,64	22	1,217	2,18	34	1,359
(13)	2,49	168	1,389	2,59	22	1,221	2,09	33	1,071
(14)	2,94	167	1,413	2,86	22	1,390	3,09	33	1,355
(15)	2,33	100	1,747	2,15	13	1,676	1,93	15	1,486

OPOMBE: AS – aritmetična sredina, SO – standardni odklon, *n* – veljavni odgovori. Dejavniki: (1) jezik, (2) podnebje, (3) priporočila prijateljev, (4) status univerze, (5) standard države, (6) akademski razlogi, (7) izboljšanje znanja tujega jezika, (8) nova poznanstva, (9) karierna pot (cv), (10) mednarodna izkušnja, (11) profesorji matične institucije, (12) starši, (13) koordinator za mobilnost, (14) prijatelji, (15) nihče.

metično sredino (povzeto po Knežević 2004). Odločili smo se za stopnjo tveganja 0,05, ki je hkrati tudi tista, ki je v družbenih raziskavah največkrat določena. Ugotovimo, da je statistično značilen motivacijski dejavnik s stopnjo značilnosti, nižjo od 5 odstotkov, mednarodna izkušnja. Kot trdi Cramer (2000) nam v okviru analize variance izračunan *F* test pokaže zgolj, ali obstajajo statistično pomembne razlike med preučevanimi spremenljivkami, ne pa tudi, kje te razlike dejansko so. V drugi stopnji testiranja s testom ANOVA smo uporabili različne t. i. post-hoc teste. Uporabljen Bonferronijev test, ki je zelo pogosto uporabljena post-hoc metoda v okviru analize variance, je pokazala natančne razlike med posameznimi razredi (v našem primeru destinacijami).

Dejavnik mednarodna izkušnja se je kot motivacijski faktor pokazal kot statistično značilen s stopnjo značilnosti, nižjo od 5 odstotkov, glede na državo institucije gostiteljice (preglednica 7). Test je pokazal statistično značilno razliko za dejavnik mednarodna izkušnja, in sicer je za študente, ki so odšli v Nemčijo, ta dejavnik igral pomembnejšo vlogo pri odločitvi o izboru destinacije mobilnosti kot pa

PREGLEDNICA 7 Preverjanje razlik med destinacijami (Bonferronijev test, motivacijski dejavnik: mednarodna izkušnja)

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Norveška	Slovenija	0,079	0,159	1,000	0,30	0,46
	Nemčija	0,576*	0,138	0,000	0,24	0,91
Slovenija	Norveška	0,079	0,159	1,000	0,46	0,30
	Nemčija	0,497*	0,195	0,034	0,03	0,97
Nemčija	Norveška	0,576*	0,138	0,000	0,91	0,24
	Slovenija	0,497*	0,195	0,034	0,97	0,03

OPOMBE Naslovi stolpcev: (1) država gostiteljica (*i*), (2) država gostiteljica (*j*), (3) povprečna razlika (*i-j*), (4) *so*, (5) stopnja značilnosti; 95% interval zaupanja: (6) spodnja meja, (7) zgornja meja. *Razlika aritmetičnih sredin je statistično značilna s stopnjo značilnosti nižjo od 5 odstotkov.

PREGLEDNICA 8 Preverjanje povezave med zadovoljstvom in dolžino mobilnosti

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)
Pearsonova korelacija	1	-0,108	-0,073	0,102	-0,002	-0,192	-0,123
Stopnja značilnosti*		0,090	0,249	0,108	0,978	0,003	0,052
<i>n</i>	258	249	249	248	248	243	248

OPOMBE Naslovi stolpcev: (1) postavka, (2) obdobje mobilnosti, (3) študij na instituciji gostiteljici, (4) informacije med mobilnostjo, (5) nastanitev v času mobilnosti, (6) podpora institucije gostiteljice, (7) podpora domače institucije, (8) mobilnost v celoti. *Dvostranski test.

za študente, ki so odšli na Norveško oziroma v Slovenijo. Glede na izračune in razlage rezultatov, povezanih z dvema spremenljivkama, ugotovimo, da se po mnenju študentov motivacijski dejavnik mednarodna izkušnja glede na izbrano destinacijo statistično razlikuje. Pri ostalih motivacijskih dejavnikih nismo zaznali statistično značilnega vpliva.

DALJŠE OBDOBJE MOBILNOSTI POMENI VEČJE ZADOVOLJSTVO

Povezavo med zadovoljstvom in dolžino mobilnosti smo preverjali s Pearsonovim korelacijskim koeficientom (preglednica 8), in sicer smo preverjali korelacijo med dolžino mobilnosti in zadovoljstvom z nekaterimi izbranimi dejavniki (študij na instituciji gostiteljici, informacije med mobilnostjo, nastanitev v času mobilnosti, podpora institucije gostiteljice, podpora domače institucije in mobilnost v celoti).

S Pearsonovim korelacijskim koeficientom smo ugotovili, da je med dolžino mobilnosti in dejavnikom zadovoljstva podpora domače institucije mogoče zaslediti statistično značilno povezavo s stopnjo značilnosti, nižjo od 5 odstotkov. Pearsonov korelacijski koeficient

PREGLEDNICA 9 Analiza razlik med spoloma v obdobju študentske mobilnosti

(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Moški	89	3,08	1,227	0,130
Ženske	170	2,74	1,285	0,099

OPOMBE Naslovi stolpcev: (1) spol, (2) n , (3) aritmetična sredina, (4) standardni odklon, (5) standardna napaka za aritmetično sredino.

PREGLEDNICA 10 Analiza razlik med spoloma v obdobju študentske mobilnosti (Levenov in t -test)

Varianci	Levenov Test		t -test		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Enaki	0,036	0,849	2,074	257,000	0,039
Neenaki			2,104	186,151	0,037

OPOMBE Naslovi stolpcev: (1) F , (2) stopnja značilnosti, (3) t , (4) prostostne stopnje, (5) stopnja značilnosti.

znaša $-0,192$. Statistično značilna povezava je negativna, kar pomeni, da so študentje, ki so bili dlje časa na mobilnosti, manj zadovoljni s podporo domače institucije. Ugotovili smo, da sta zadovoljstvo in dolžina mobilnosti korelirani spremenljivki oziroma da pomeni daljše obdobje mobilnosti manjše zadovoljstvo študentov.

SPOL ŠTUDENTOV IN DOLŽINA OBDOBJA MOBILNOSTI

S pomočjo t -testa smo preverjali domnevo o razliki med spoloma v obdobju mobilnosti (preglednici 9 in 10). Ugotovili smo, da so bili moški v povprečju na izmenjavi dlje časa od žensk.

Pri preverjanju razlike med spoloma pri obdobju študentske mobilnosti smo s pomočjo t -testa ugotovili, da obstajajo statistično značilne razlike s stopnjo značilnosti, nižjo od 5 odstotkov. To nam dovoljuje zaključek, da lahko z veliko verjetnostjo trdimo, da obstajajo statistično značilne razlike med moškimi in ženskami v obdobju študentske mobilnosti.

Končne ugotovitve

Program študentske mobilnosti pridobiva vse večji pomen v svetovnem visokošolskem izobraževanju. Vsako leto vključuje več izobraževalnih institucij, ki sprejemajo vedno več študentov. Mobilni študentje s svojimi na novo pridobljenimi, tako akademskimi kot življenjskimi, izkušnjami po opravljeni mobilnosti predstavljajo vse pomembnejši faktor tudi na trgu dela. Na osnovi empiričnih izsledkov ugotavljamo, da je mednarodna mobilnost študentov v visokem šolstvu v dobrem stanju in ima dober potencial za nadaljnjo rast.

Vendar pa obstajajo tudi razlogi za previdnost, predvsem na področju nadaljnje širitve in rasti.

Pri preverjanju primarno zastavljenih hipotez v prispevku je opravljen statistični test analize variance (ANOVA) za hipotezo 1 pokazal statistično značilno razliko za dejavnik mednarodna izkušnja, in sicer je za anketirane študente, ki so odšli v Nemčijo, ta dejavnik igral pomembnejšo vlogo pri odločitvi o izboru destinacije mobilnosti kot pa za študente, ki so odšli na Norveško oziroma v Slovenijo. Z analizo smo ugotovili, da se po mnenju anketiranih študentov motivacijski dejavnik mednarodna izkušnja glede na izbrano destinacijo statistično razlikuje. Hipotezo smo delno potrdili, torej lahko trdimo, da se motivacijski dejavnik mednarodne izkušnje študentov glede na izbrano destinacijo statistično razlikuje. Pri ostalih motivacijskih dejavnikih nismo zaznali statistično značilnega vpliva glede na izbrano destinacijo. Druga hipoteza trdi, da sta zadovoljstvo in dolžina mobilnosti korelirani spremenljivki, in sicer da pomeni daljše obdobje mobilnosti večje zadovoljstvo. Povezavo smo preverjali s Pearsonovim korelacijskim koeficientom in opisali le tiste povezave med pari indikatorjev oziroma spremenljivk, ki so tudi statistično značilne. Našli smo statistično značilno povezavo s stopnjo značilnosti, nižjo od 5 odstotkov, med dolžino mobilnosti in dejavnikom zadovoljstva podpora domače institucije. Ker Pearsonov korelacijski koeficient znaša $-0,192$ je ta povezava negativna in neznatna. Zatorej druge hipoteze nismo mogli potrditi. Ne moremo trditi, da sta zadovoljstvo in dolžina mobilnosti korelirani spremenljivki oziroma da daljše obdobje mobilnosti pomeni večje zadovoljstvo. V tretji hipotezi smo preverjali obstoj razlike v dolžini obdobja študentske mobilnosti glede na spol študenta. Hipotezo smo preverjali s t -testom in ugotovili, da je moč trditi, da obstaja razlike med moškimi in ženskami pri ocenjevanju dolžine trajanja mobilnosti, saj so anketirani študentje moškega spola v povprečju opravljali program mobilnosti dlje. Tako lahko hipotezo 3 potrdimo in trdimo, da obstajajo razlike v dolžini obdobja študentske mobilnosti glede na spol študenta.

Podane empirične ugotovitve predstavljajo le enega od možnih načinov preučevanja programa mobilnosti študentov v visokem šolstvu. Trend naraščanja števila študentov kot tudi držav oziroma institucij gostiteljic mobilnosti in več kot 3 milijone mobilnih študentov letno kažejo na pomembnost študentke mobilnosti v današnjem okolju. Iz raziskave je razvidno, da za velik odstotek anketiranih študentov po opravljeni mobilnosti obstaja večja možnost iskanja zaposlitve v tujini. Zaradi navedenega bi bilo v prihodnosti zanimivo preučiti stopnje zaposljivosti mobilnih študentov, tako doma kot v

tujini, in spremljati njihovo poslovno pot oziroma njihov poslovni ter osebni razvoj. Prav tako bi bila smiselna raziskava s poudarkom na ugotavljanju odstotka dejanske zaposlenosti mobilnih študentov v tujini in dejanskih razlogov (ni dovolj dobrih možnosti razvoja doma – okolje, druga kultura itd.). V nadaljnjih raziskavah že v samem postopku snovanja anketnega vprašalnika priporočamo oblikovanje še več vprašanj zaprtega tipa oziroma vprašanj z možnostjo odgovorov numerične narave. Pri spolu bi bila npr. boljša rešitev možnost izbire med 1 – moški, 2 – ženski. Izboljšava bi olajšala in skrajšala čas analize oziroma interpretacije podatkov, pridobljenih z anketnim vprašalnikom.

Literatura

- Altbach, P. G., in U. Teichler. 2001. »Internationalization and Exchanges in a Globalized University.« *Journal of Studies in International Education* 5 (1): 5–25.
- Altbach, P. G. 2004. »Higher Education Crosses Borders.« *Change* 36 (2): 18–24.
- Bhandari, R., R. Belyavina in R. Gutierrez. 2011. *Student Mobility and the Internationalization of Higher Education: National Policies and Strategies from Six World Regions; A Project Atlas Report*. New York: Institute of International Education.
- Bray, M., in O. Kwo. 2003. »Higher Education in Small Territories: Political Transition and Development in Macau.« *Higher Education Policy* 16 (4): 413–432.
- Braček, A. 2007. »Internacionalizacija visokega šolstva.« *Uprava* 5 (4): 49–75.
- Chen, D. Y. 2004. »China's Mass Higher Education: Problem, Analysis and Solutions.« *Asia Pacific Education Review* 5 (1): 23–33.
- Cramer, D. 2000. *Fundamental Statistics for Social Research*. New York: Routledge.
- Čepar, Ž. 2010. *Visokošolsko izobraževanje v Sloveniji: analiza povpraševanja*. Koper: Založba Univerze na Primorskem.
- Davis, T. M. 2003. *Atlas of Student Mobility*. New York: Institute of International Education.
- Dessoff, A. 2010. »Going Mobile.« *International Educator*, maj–junij.
- Drago, J. 2003. »New Aims in Higher Education.« *Macau Quarterly* 15 (1): 68–84.
- Guruz, K. 2008. *Higher Education and International Student Mobility in the Global Knowledge Economy*. Albany, NY: State University of New York Press.
- Koh, H.-K. 2003. *Open Doors: Report on International Student Exchange*. New York: Institute of International Education.

- Komljenovič, J., in E. Marjetič. 2010. »Drzna Slovenija: na poti v družbo znanja (publikacija 2/3); statistični podatki o visokem šolstvu.« Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Ljubljana.
- Knežević, M. 2004. *Statistika (skoraj) brez matematike*. Portorož: Turistica, Visoka šola za turizem.
- Kumpikaite, V., in K. Duoba. 2010. »Development of Intercultural Competencies by Student Mobility.« *The Journal of Knowledge Economy & Knowledge Management* 2 (6): 41–50.
- Macready, C., in C. Tucker. 2011. *Who Goes Where and Why? An Overview and Analysis of Global Educational Mobility*. New York: Institute of International Education.
- Mokyr, J. 2002. *The Gifts of Athena: Historical Origins of the Knowledge Economy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Nye, J. S. 2004. »The Decline of America's Soft Power.« *Foreign Affairs*, maj–junij.
- Ninnes, P., in M. Hellstén. 2005. *Internationalizing Higher Education: Critical Explorations of Pedagogy and Policy*. Dordrecht: Springer.
- Postiglione, G. A. 2005. »China's Global Bridging: The Transformation of University Mobility between Hong Kong and the United States.« *Journal of Studies in International Education* 9 (1): 5–25.
- Reisberg, L. 2004. »Where Did All the International Students Go?« *International Higher Education* 37 (1): 11–13.
- Slatinšek, A. 2012. »Mobilnost študentov v visokem šolstvu.« Magistrsko delo, Fakulteta za management, Koper.